

Kitâbe ve's-Sünnete ve'l-icmâc ve'l-âsar (Riyad 1408). İbrâhim b. Abdullah b. Nâsir'in faiz yasağını Câhiliye ribâsıyla yorumlayarak bankacılık muamelelerini câiz gördüğü *Mevkûfû's-şerî'ati'l-İslâmiyye mine'l-meşarîf* adlı eserine reddiye-dir. **20.** *Tahrîmü't-taşvîr ve'r-red 'alâ men ebâhahû* (1410, elektronik kitap). Eserde, *Ukâz* gazetesinde yayımlanan (sy. 8111, 11 Safer 1409) ve resim yapmanın mubah olduğunu ileri süren yedi ilim adamına ait yazıya reddiye olup bu kitapta resim yapmanın ve fotoğraf çektirmenin haram olduğu ileri sürülmektedir. **21.** *el-Kavlü'l-belîğ fi't-tahzîr min Cemâ'ati't-teblîğ* (Riyad 1414/1993). Müellifin bid'at ve dalâlet ehli olarak nitelediği Hindistan'daki Cemâat-i Teblîğ'in görüşlerini eleştirdiği bir eserdir.

Tüveycirî'nin diğer bazı eserleri de şunlardır: *İ'lânü'n-nekir 'ale'l-meftûnine bi't-taşvîr* (Riyad 1382), *ed-De'lâ'ilü'l-vâzîhât 'alâ tahrîmi'l-müskirât ve'l-müfettirât* (Riyad 1386), *İthâfû'l-cemâ'a bimâ câ'e fi'l-fiten ve'l-melâhim ve eş-râti's-sâ'a* (I-II, Riyad 1394-1396; I-III, Riyad 1414), *Tenbîhü'l-ihvân 'ale'l-ahtâ'i fi mes'eleti halkı'l-Kur'ân* (Riyad 1403, 1404), *İşbâtü'uluvvillâh ve mübâyene-tihî li-halkıhî ve'r-red 'alâ men ze'ame enne ma'ryyete'llâhi li'l-halkı zâtıyyetün* (Riyad 1405/1985), *el-İcâbetü'l-celiyye 'ale'l-es'ileti'l-Küveytiyye* (Riyad 1406), *er-Red 'alâ men ecâze tehzîbe'l-ihye* (Riyad 1406), *Akîdetü ehli'l-îmân fi halkı Âdeme 'alâ şûreti'r-rahmân* (Riyad 1409/1989), *Kavâtî'u'l-edille fi'r-red 'alâ men 'avvele'l-hisâbe fi'l-ehille* (Riyad 1409), *Kitâbü'r-Rü'yâ* (Riyad 1412), *Tağlîzû'l-melâm 'ale'l-müteserri'ine ile'l-fütyâ ve tağyirü'l-ahtâm* (Riyad 1413), *Tuhtetü'l-ihvân bimâ câ'e fi'l-müvâlât ve'l-mu'âdat ve'l-hubbî ve'l-buğzi ve'l-hicrân* (Riyad 1429/2008).

BİBLİYOGRAFYA :

İbrâhim b. Muhammed b. Nâsir es-Seyf, *el-Mübtede' ve'l-haber li-'ulemâ' fi'l-ğarnî'r-râbi' aşer* (nşr. Hassân b. İbrâhim es-Seyf), Riyad 1426/2005, I, 334-344; M. Hayr Ramazan Yûsuf, *Delîlül-mü'elleftâti'l-İslâmiyye fi'l-memleketi'l-'Arabiyyeti's-Su'ûdiyye: 1400-1409*, Riyad 1413/1993, s. 148, 231, 248, 326, 340, 350, 359, 367, 428; a.mlf., *Tekmilâtü Mu'cemî'l-mü'ellifin*, Beyrut 1418/1997, s. 166-169; a.mlf., *Teimmetü'l-A'âm*, Beyrut 1418/1998, I, 154-156; a.mlf., *Mu'cemü'l-mü'ellifine'l-mu'âşirîn: Vefeyât 1315-1424 (1897-2003)*, Riyad 1425/2004, I, 200; Ahmed el-Alâvine, *Zeylül-A'âm*, Cidde 1418/1998, s. 76; a.mlf., *et-Tezyil ve'l-istidrâk 'alâ Mu'cemî'l-mü'ellifin*, Cidde 1423/2002, s. 94; Bekir b. Abdullah Ebû Zeyd, *el-Medhalül-mufaşşal ilâ fıkhî'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*, Riyad 1417/1997, II, 618, 833, 886, 918,

1019, 1067, 1089; a.mlf., *'Ulemâ'ü'l-Hanâbile*, Demmâm 1422, s. 496; Abdullah b. Abdurrahman Âlû Bessâm, *'Ulemâ'ü Necd hilâle semâniyete kurûn*, Riyad 1419/1998, II, 141-145; Nizâr Abâza – M. Riyâz el-Mâlih, *İtmâmü'l-A'âm*, Beyrut 1999, s. 84-85; Abdullah b. Muhammed b. Ahmed et-Tarîkî, *Mu'cemü muşannefâti'l-Hanâbile*, Riyad 1422/2001, VII, 278-290; Yûsuf Abdurrahman el-Mar'aşî, *Mu'cemü'l-me'âcim ve'l-meş-yeğât ve'l-fehâris ve'l-berâmic ve'l-esbât*, Riyad 1423/2002, III, 76-77; a.mlf., *İkdü'l-cevher fi 'ulemâ'ir-rub'el-evvel mine'l-ğarnî'l-hâmis aşer*, Beyrut 1427/2006, II, 1804-1806; S. Lacroix, *Zemenü's-şahve: el-Harekâtü'l-İslâmiyyetü'l-mu'âşira fi's-Su'ûdiyye* (trc. Abdülhak ez-Zemmûrî), Beyrut 2012, s. 145-146, 227, 238, 243, 250; Heysem el-Haddâd, "Vefâtü's-Şeyh Hammûd et-Tüveycirî", *el-Beyân*, sy. 60, London 1413/1993, s. 98-100. AHMET ÖZEL

TYAN, Émile (1901-1977)

Lübnanlı hukukçu, siyasetçi
ve şarkiyatçı.

Beyrut'ta hıristiyan Mârûnî bir aile içinde dünyaya geldi. İlk ve orta öğreniminin ardından buradaki Saint Joseph Üniversitesinde hukuk okudu. Lisans üstü öğrenimi için gittiği Lyon Üniversitesi Hukuk Fakültesinde *Le système de la responsabilité délictuelle en droit musulman* adlı teziyle 1926'da doktor unvanını aldı. Daha sonra Beyrut'a dönerek Saint Joseph Üniversitesi Hukuk Fakültesinde ders vermeye başladı. Hocalığının yanı sıra Lübnan'ın Fransa'dan bağımsızlığı için verilen mücadelede ve Lübnan'da kanunların hazırlanmasında etkin rol oynadı, yargı organlarının çeşitli kademelerinde görevler üstlendi. Temyiz Mahkemesi üyeliğine getirildi ve bu kurumun ilk başkanlığını yaptı. 1948'de Yüksek Yargı Konseyi Meclisi başkanlığına tayin edildi. Temmuz 1949'da, Lübnanlı muhalif siyasetçilerden Antûn Saâde'nin askerî mahkemede yargılanıp hemen idam edilmesini onaylamadığı için bu görevinden istifa etti ve Hukuk Fakültesindeki derslerine devam etti. Bir taraftan da çok ses getiren İslâm siyaset ve hukuk kurumlarıyla ilgili eserlerini kaleme aldı. Ayrıca çalkantılı bir dönem geçiren ve bağımsızlığını yeni kazanmış olan Lübnan'da siyasetle yakından ilgilendi. 1958'deki siyasî kriz sırasında adı cumhurbaşkanlığı adayları arasında geçti. 25 Temmuz 1965 – 9 Nisan 1966 tarihleri arasında Reşid Kerâmî'nin başbakanlığındaki kabinede adalet bakanı olarak görev yaptı. 1997'de Beyrut Saint Joseph Üniversitesi Hukuk ve Siyaset Bilimleri Fakültesine bağlı Centre d'Etudes des

Émile
Tyan

Droits du Monde Arabe (Arap Dünyası Hukuk Araştırmaları Merkezi) tarafından hukuk alanında yapılan çalışmalara verilmek üzere Émile Tyan ödülü ihdas edilmiştir (<http://www.cedroma.usj.edu.lb/pdf/Prix/Regtyan.pdf>).

Levanten bir müsteşrik olan Tyan, gerek İslâm hukukunun temel kavramları gerekse modern hukuk hakkındaki çalışmalarıyla tanınmıştır. Onun özellikle *Histoire de l'organisation judiciaire en pays d'Islam, institutions du droit public musulman* ve *Le notariat et le régime de la preuve par écrit dans la pratique du droit musulman* başlıklı eserleri İslâm hukuku, hilâfet ve kadılık müesseseleri alanında yapılan çalışmalarda temel başvuru eserleri haline gelmiştir. Tyan'ın da İslâm hukukunun gelişimi, yapısı ve genel hükümleriyle ilgili araştırmalarında birçok şarkiyatçının yaklaşımını sürdürdüğü görülmektedir. Bu yaklaşımda İslâm hukukunun ortaya çıkışı ve gelişmesindeki özgünlüğü görmezden gelme hâkimdir. Tyan'a göre de İslâm hukuku Bizans ve İran düşüncesinin etkisi altında gelişmiş bir sistem olup devlet sistemi otokratiktir. Hükûmdar yargı başta olmak üzere bütün gücü kendi elinde toplamıştır (*Institutions*, I, 392-393). Kadılar esas itibarıyla ya halifenin ya da valinin nâibi konumundadır ve bağımsız bir pozisyona sahip değildir. Siyasetçiler ise bunun aksine fıkıhtan bağımsız otonom bir yapı oluşturmuşlardır. Kadılık kadılık müessesesi, Abbâsî Devleti'nin Bermekiler zamanında eski Sâsânîler'den aldığı idarî sistemlerden biridir. Émile Tyan'ın İslâm hukuk tarihiyle ilgili olarak ileri sürdüğü çeşitli iddialar bazı araştırmacılar tarafından eleştirilmiştir ve bunlara cevap verilmiştir (*Zâfir el-Kâsimî*, II, 450-466; Khaleel Mohammed, bk. bibl.).

Eserleri: *Le système de la responsabilité délictuelle, en droit musulman* (Beyrouth 1926, doktora tezidir), *Histoire*

de l'organisation judiciaire en pays d'Islam (I-II, Paris 1938-1943; Leiden 1960), *Le notariat et le régime de la preuve par écrit dans la pratique du droit musulman* (Beyrouth 1945, 1959), *Institutions du droit public musulman* (I-II, Paris 1954-1956; Beyrouth 1999; eserin I. cildi *Le califat*, II. cildi *Sultanat et califat* alt başlıklarını taşımaktadır), *el-Ḳānūnū'l-medeni el-Lübnāni: en-Niẓāmū'l-aḳārî fi Lübnân* (Kahire 1955), *Muḥâḍarât 'an aḳkâmi'l-miyâh ve'l-menâcim ve'l-maḳālî' ve'l-âşâr* (Kahire 1958; madencilik, taş ocakları ve arkeolojik eserlerle ilgili hükümler hakkında ders notlarıdır), *Notes sommaires sur le nouveau régime successoral au Liban* (Paris 1960), *Précis de droit international privé* (Beyrouth 1966, 1974), *Droit commercial* (I-II, Beyrouth 1968-70), *Le droit de l'arbitrage* (Beyrouth 1972), *Etudes de droit commercial* (Beyrouth 1975), *La prescription* (Beyrouth 1977).

Émile Tyan, bu eserlerin yanı sıra çeşitli dergilerde ve kitap bölümlerinde makaleler, *The Encyclopaedia of Islam*'ın ikinci baskısı için İslâm hukukuyla alakalı çok sayıda madde kaleme almıştır. Önemli makalelerinden bir kısmı şunlardır: "L'idée dynastique dans le gouvernement de l'Is-

lam" (*JA*, CCXXII /2 [1933], s. 337-346); "La condition juridique du cadî ou juge musulman" (*Introduction à l'étude du droit comparé: recueil d'études en l'honneur d'Edouard Lambert*, I-III, Paris 1938, I, s. 126-134); "Le Caractère religieux de la fonction judiciaire en pays d'Islam" (*Livre du vingt-cinquième anniversaire de l'Ecole française de droit de Beyrouth: Mélanges à la mémoire de Paul Huvelin*, Paris 1938, s. 283-290); "Cession de dette et cession de créance dans la théorie et la pratique du droit musulman (d'après le Madhab Hanafite)" (*Annales de l'Ecole française du droit Beyrouth*, nr. 3-4 [Beyrouth 1946], s. 23-37); "Judicial Organization" (*Law in the Middle East: Origin and Development of Islamic Law*, ed. Majid Khadduri – Herbert J. Liebesney, Washington 1955, s. 236-278); "La procédure du 'défaut' en droit musulman" (*Studia Islamica*, nr. 7 [Paris 1957], s. 115-133); "Méthodologie et sources du droit en Islam (istihsan, istislah, siyasa sar'iyya)" (*a.g.e.*, X [1959], s. 79-109); "Les rapports entre droit musulman et droit européen occidental en matière de droit civil" (*Al-Andalus*, 26/2 [Madrid 1961], s. 323-336); "L'autorité de la chose jugée en droit musulman" (*Studia Islamica*, XVII [1962], s. 81-90); "Iflâs et procédure d'exécution sur les biens en droit musul-

man (madhab hanafite)" (*Studia Islamica*, XXI [1964], s. 145-166); "Le droit moderne au Liban et en Syrie" (Jean Baz ile birlikte, *Handbuch der Orientalistik: Der Nahe und der Mittlere Osten: Ergänzungsband III: Orientalisches Recht*, ed. B. Spuler, Leiden 1964, s. 344-359); "La condition juridique de 'l'absent' (mafkûd) en droit musulman, particulièrement dans le Madhab Hanafite" (*Studia Islamica*, XXXI [1970], s. 249-256).

BİBLİYOGRAFYA :

Émile Tyan, *Institutions du droit public musulman: Le califat*, Paris 1954, tür.yer.; a.mlf., "Judicial Organization", *Law in the Middle East: Origin and Development of Islamic Law* (ed. Majid Khadduri – H. J. Liebesney), Washington 1955, s. 236-278; a.mlf., *Histoire de l'organisation judiciaire en pays d'Islam*, Leiden 1960, tür.yer.; a.mlf., "Ḳāḍî", *EP* (İng.), IV, 373-374; Zâfir el-Kâsımî, *Niẓāmü'l-ḥükûm fi'ş-şerî'a ve't-târîḫi'l-İslâmî*, Beyrut 1407/1987, II, 450-466; I. L. Gendzier, *Notes from the Minefield: United States Intervention in Lebanon and the Middle East, 1945-1958*, New York 2006, s. 341-342; E. Gräf, "Émile Tyan: Institutions du droit public musulman. Tome I: Le califat. Paris: Recueil Sirey, 1954. XIII +545 pp.", *WI*, new series: III/3-4 (1954), s. 286-287; Adnan Koşum, "İslam Hukukunda 'Siyaset-i Şer'iyye' Kavramı", *İslâmî Araştırmalar*, XVI/3, Ankara 2003, s. 350-358; Khaled Mohammed, "Revisiting Émile Tyan on the Issue of the Early Islamic Judicature", *IS*, XLIII/3 (2004), s. 447-455.

HİHAL GÖRGÜN